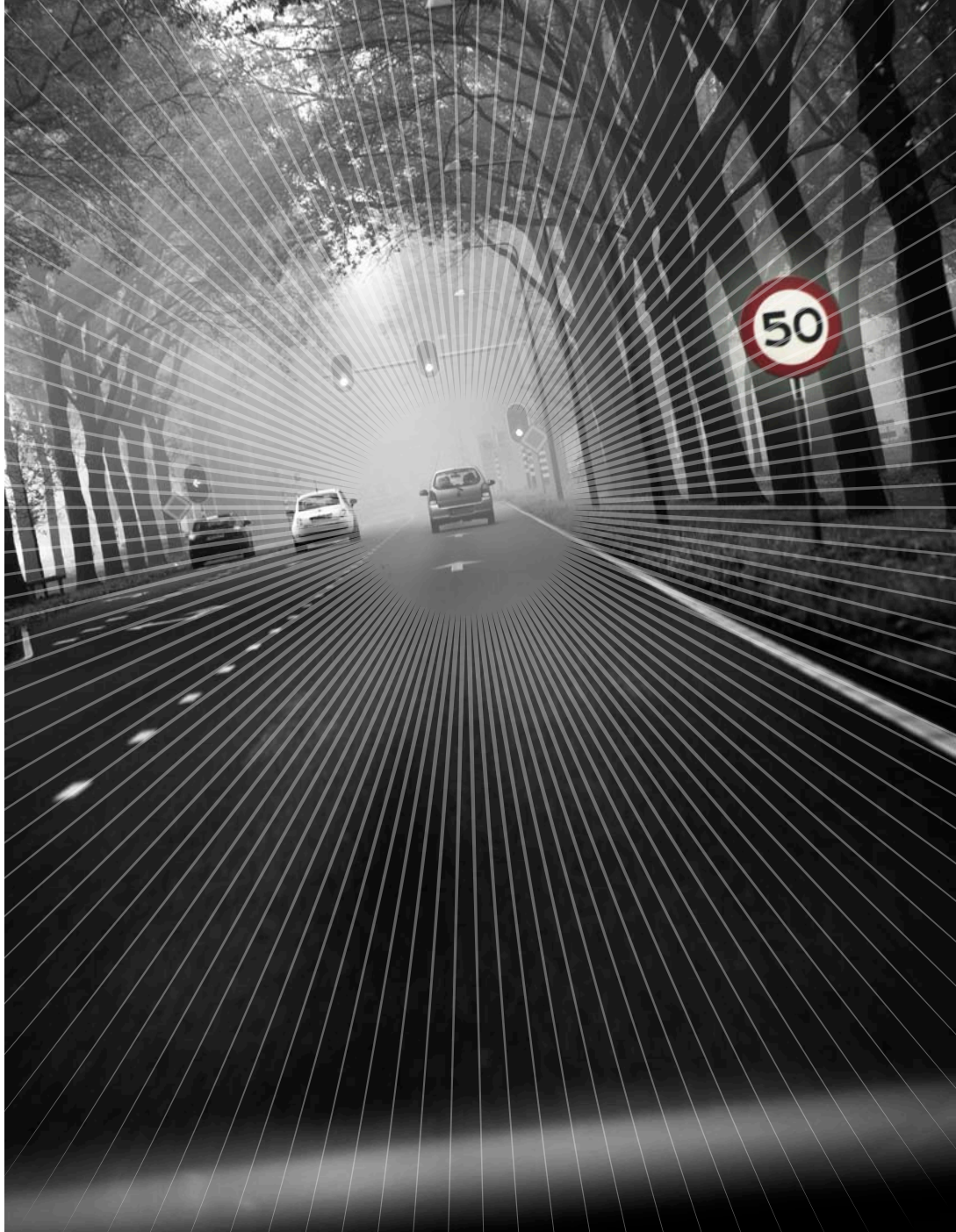

Notaris worden

Notaris word je niet zomaar. Na goedkeuring van het ondernemingsplan door de Commissie van deskundigen notariaat, moet de kandidaat-notaris langs de Commissie toegang notariaat. Deze commissie beoordeelt sinds twee jaar de persoon van de kandidaat op eigenschappen als stevigheid en integriteit. Door bravoure prikt de commissie onmiddellijk heen, maar dat wordt juist gewaardeerd: de kandidaten vinden het 'een verrijking', een 'bijna spirituele ervaring'.

TEKST Tatiana Scheltema | BEELD Truus van Gog

Stel, je rijdt met je collega op een stille weg. De maximumsnelheid is vijftig km per uur, maar je collega rijdt tachtig en jij houdt je mond, want jullie zijn al aan de late kant. Een kind rent de weg op, het is te laat om te remmen. Jullie overleven de crash, het kind niet. Later vraagt de rechter aan jou: 'Hoe hard reed je collega?' Het antwoord lijkt zo simpel: je vertelt gewoon de waarheid. Er is een gruwelijke fout gemaakt, de verantwoordelijkheid daarvoor heb je te nemen. Toch?

Maar dan wordt het dilemma scherper. De bestuurder is niet je collega, maar je vrouw. Zeg je dan nog steeds 'tachtig', terwijl je weet dat je geliefde door jouw getuigenis misschien de bak in draait? En wat als die stille weg niet in Nederland, maar in Turkije ligt waar je zo goed als zeker ten minste tien jaar cel krijgt? Of erger nog: in een land waarvan je weet dat

de rechterlijke macht door en door corrupt is, waar de doodstraf om het minste of geringste wordt toegepast en je er in het meest gunstige geval misschien afkomt met twintig jaar cel en stokslagen?

LEERZAAM

Vragen als deze worden gesteld tijdens de verplichte persoonstoets, die sinds twee jaar onderdeel uitmaakt van het traject dat een kandidaat-notaris aflegt om toegelaten te worden tot het ambt. 'Het is ontzettend leerzaam', zegt Mark-Jan Arends, sinds 1 mei dit jaar notaris bij Clifford Chance in Amsterdam. 'Zo'n dilemmatest triggert je erover na te denken, daar de tijd voor te nemen: wat zou jij in zo'n situatie doen? En dat is heel gezond. Want linksom of rechtsom, dit soort dilemma's zullen zich een keer voordoen. Dan kun je het er natuurlijk over

hebben met je collega's, maar uiteindelijk ben jij degene die de *judgement call* maakt.'

PROGNOSE

Tot 2013 moest een kandidaat die wilde toetreden tot het ambt om alleen een ondernemingsplan indienen bij de Commissie van deskundigen notariaat (CVDN), ondergebracht bij het Bureau Financieel Toezicht (BFT). Deze commissie, bestaande uit twee leden met bedrijfseconomische expertise en twee uit het notariaat, beoordeelt het plan van de kandidaat-notaris op drie aspecten: inkomenspositie, vermogenspositie en bewaringspositie. 'Daarbij hanteren wij het uitgangspunt: *in dubio pro*', vertelt Hans Kuijl, emeritus hoogleraar bedrijfseconomie en voorzitter van de CVDN.

Het ondernemingsplan geeft een prognose van de financiële toekomst van het kantoor

Geen kwestie van alleen maar cijfers en letters

voor de komende drie jaar. 'Dus als de kandidaat aangeeft: na mei wordt het beter, en de omzet stijgt jaarlijks met 10 procent, willen we dat wel aannemen, maar we willen ook weten hoe het met de kosten gaat. Want misschien moet je een extra kandidaat aannemen, of een extra typiste. We toetsen het plan dus op aanvaardbaarheid. Als de kandidaat na drie jaar kantoor kan houden in overeenstemming met de waardigheid van de notaris, komt er een positief advies.' Bijzondere aandacht heeft de manier waarop de kandidaat-notaris mogelijke risico's afdekt. 'Wij vinden als commissie dat er te weinig ontbindende voorwaarden in de overeenkomsten met de zittende notaris zijn, maar ook wat betreft de financiering door de bank en wat betreft de benoeming door het ministerie van Veiligheid en Justitie.' De commissie is streng, maar ook weer niet zó streng: slechts één op de acht plannen haalt de eindstreep niet of wordt ingetrokken.

OP PAPIER

De procedure bij de CVDN wordt niet door alle kandidaten als prettig ervaren. Kritiek is er al jaren: zo zou de commissie te traag werken en verloopt communicatie uiterst moeizaam. Een mogelijke verklaring is, zegt notaris Jan Smelt uit Almelo, dat de procedure zuiver plaatsvindt op papier. Smelt wilde worden benoemd bij Vrieling Willems Zonder Netwerk Notarissen, een kantoor met vestigingen in Almelo, Tubbergen en Denekamp.

'Het bijzondere aan ons kantoor is dat we drie vestigingen hebben die allemaal vallen onder één bv. Dus ik ben ook voor een derde eigenaar van het kantoor in Tubbergen en in Denekamp. Als daar een akte wordt gepasseerd, word ik daar ook beter van. Ik vroeg dus geen losse vestigingsplaats aan om in m'n eentje rendabel te zijn, maar om notaris te worden in Almelo binnen de associatie. Dat heb ik ook steeds duidelijk aangegeven, maar kennelijk was dat niet helder.' Op Smelts verzoek zijn plan mondeling te komen toelichten, ging de commissie lange tijd niet in. Uiteindelijk mocht het wel, maar toen was hij al maanden verder.

BENOEMINGSPROCEDURE

Ook Mark-Jan Arends van Clifford Chance had aanvankelijk niet het gevoel dat de commissie constructief meedacht. 'Pas drie maanden na indiening van mijn plan kwam er correspondentie op gang.' Helemaal storend vond hij dat de commissie zich bemoeide met het verdere verloop van zijn benoemingsprocedure. 'Ze vonden dat ik mijn ondernemingsplan te vroeg had ingediend en dat ik het weer moest intrekken. Dat heb ik geweigerd. Ik vind het prima dat die commissie er is en mijn plan toetst op zijn merites. Maar het is niet hun taak om zich met de *timing* van mijn traject te bemoeien. Als ik met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie en mijn kantoor nadenk over welke poortjes we op welk moment doorgaan, kan het niet zo zijn dat de CVDN zegt:

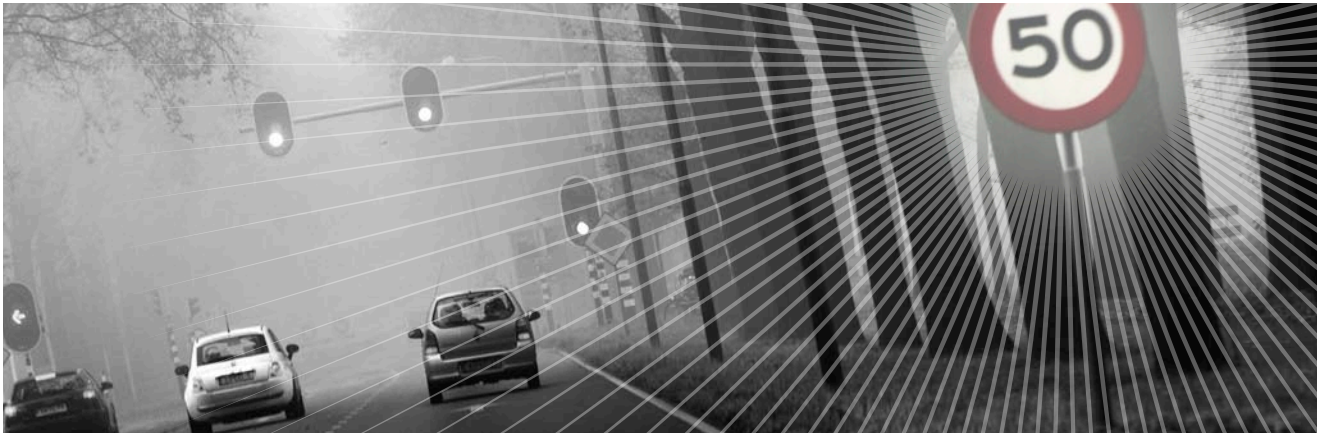
wij vinden de *timing* niet juist, dus we nemen je plan niet in behandeling.' Arends was dan ook enigszins verrast toen de commissie zijn plan uiterst positief en goed gemotiveerd beoordeelde. 'Ik zou zeggen: als je aan het einde zo'n goed gemotiveerd advies kunt uitbrengen, waarom dan in het begin de kandidaat niet al betrekken bij je denkwijze en vragen waarom hij dit ondernemingsplan indient? Kijk: je kunt alles schriftelijk afdoen, maar soms wil je iemand gewoon even in de ogen kijken. Het is tenslotte de belangrijkste stap in je carrière.' Voorzitter Hans Kuijl van de CVDN 'wil en kan' niet op individuele zaken reageren en voelt zich ook niet aangesproken door de kritiek. Als de procedures lang duren, komt dat omdat de kandidaten de informatie niet op orde hebben, zegt hij. 'U moet zich voorstellen: het zijn juristen, geen cijfermensen.'

SPIRITUELE ERVARING

Inderdaad geeft het ondernemingsplan een beeld van de cijfers, maar over de persoon die erachter zit, zegt het hoegenaamd niets, terwijl daar juist de risico's zitten. Daarom moeten sinds 1 januari 2013 aankomende notarissen een persoonstoets afleggen. Deze is speciaal voor het notariaat ontwikkeld en wordt afgenomen door LTP, het bureau dat al

‘Zo’n dilemmatest triggert je erover na te denken, daar de tijd voor te nemen’

tientallen jaren de assessments voor functies in de hogere echelons van het bedrijfsleven en de rechterlijke macht verzorgt. Functies waarin je met druk moet kunnen omgaan en verleidingen moet kunnen weerstaan. De één kan daar gemakkelijker tegen dan de ander, weet psycholoog Jos Loeffen, mede-ontwikkelaar van de test. Psychologie biedt handvatten waarmee je risico's in kaart kunt brengen. 'Wat je wilt, en wat de maatschappij vraagt, is mensen die verschillende belangen kunnen zien, aanvoelen, een genuanceerde afweging kunnen maken en de kracht hebben ernaar te handelen.'

Bij de persoonstoets hoort ook een gesprek met een psycholoog en dat gaat behoorlijk diep, vertelt Mark Jan Arends. 'Dat was verdomd interessant. Over je wortels, je jeugd, waar je naartoe wilt in het leven. Het was bijna een spirituele ervaring. En heel goed om daar eens een dag, weg van de notariële praktijk, over na te denken.'

Integriteit is vooral ook een bewustwordingsproces, zegt Loeffen. 'Je moet je altijd realiseren welke verschillende belangen er spelen. Als je beschermd bent opgevoed en nooit met kwade bedoelingen bent geconfronteerd, is het heel gemakkelijk om altijd integer te zijn – je wordt immers nooit uitgedaagd. Als je dan wordt benaderd door iemand met minder eerbare bedoelingen trap je er gemakkelijker in, want je ziet het gewoon niet.'

AANBEVELING

De kandidaat die de persoonstoets met goed gevolg aflegt, mag door naar het volgende loket: de Commissie toegang notariaat (CTN). Hier wordt de kandidaat in een stevig gesprek bevestigd op mogelijke aandachtspunten uit de persoonstoets. Zo'n aanbeveling kan zijn dat een kandidaat een cursus volgt, of een mentor in de arm neemt, vertelt Roel Paris, voorzitter van de Kamer voor het notariaat in Den Haag en voorzitter van de CTN. 'Dat geldt met name voor personen die solitair notaris worden, ook omdat ze dan werkgever worden. Het is prettig om iemand – buiten je kantoor – te hebben op wie je kunt steunen.'

Zo'n vijf keer per jaar brengt de CTN een negatief advies uit, om verschillende redenen. 'In de meeste gevallen vinden wij de persoon niet sterk genoeg voor de functie van notaris of toegevoegd notaris. Er zijn ook weleens twijfels over het ondernemerschap. We hebben ook een geval gehad waarbij we de plannen te ambitieus vonden om een praktijk te voeren.'

ZENUWACHTIG

Notaris Caroline van Rooijen uit Gorinchem vond dit de lastigste fase van het traject. Niet omdat ze twijfelde aan haar kunnen – haar gevoel voor integriteitsdilemma's was in de loop der jaren, vond ze zelf, best behoorlijk ontwikkeld. Binnen het notariaat had Van Rooijen namelijk al een lange weg afgelegd:

van telefoniste, tot klerk, en na een studie in de avonduren tot kandidaat. Sinds 1 januari 2011 was ze notaris bij Van Leussen Van den Broek Notarissen in Molenaarsgraaf. Maar toen haar kantoor een nieuwe vestiging wilde openen in Gorinchem, moest ze opnieuw worden benoemd. Ineens bleken de benoemingsregels veranderd. Een overgangsregeling was er niet en daar was ze, zacht gezegd, aanvankelijk niet blij mee.

Voor het ondernemingsplan draaide ze haar hand niet om – daar had ze immers al ervaring mee. Maar voor het gesprek met de CTN was ze toch wel wat zenuwachtig. 'Als je je beroep iedere dag zo integer mogelijk probeert uit te oefenen, is het een rare gedachte dat je voor een commissie moet verschijnen die misschien gaat zeggen dat je niet geschikt bent. Dat was geen onzekerheid – als ik mezelf op een dag niet meer in de spiegel aan kan kijken, dan stop ik. Maar het is niet gezegd dat een ander jouw mening deelt. Er is altijd een grijs gebied.'

WAARDEVOL

Toch heeft ze zowel de persoonstoets als het gesprek met de commissie als 'verrijkend' ervaren. Sterker, ze pleit ervoor om gesprekken over ethiek en integriteit een vaste plek te geven in de permanente educatie. 'Het is buitengewoon waardevol om over beroeps-ethische dilemma's en integriteit van gedachten te wisselen. Alleen al het invullen van vragenlijsten – onderdeel van de persoonstoets – is leerzaam: hoe zit ik in elkaar? Valt er iets te verbeteren? Want je staat toch met enige regelmaat onder druk. Dat geldt voor iedere notaris.' ■